

EU:N KOMISSIOLTA SUUNTAVIIVAT YKSINYRITTÄJIEN TYÖEHTOSOPIMUSTOIMINNALLE

26.10.2022 Helena Lamponen, Akavan Erityisalat

Komissio antoi 29.9.2022 suuntaviivat, joiden mukaan yksinyrittäjät voivat neuvotella työn ehdoista ja työoloista sekä solmia työehtosopimuksia EU:n kilpailuoikeuden estämättä, sekä toisaalta komission tähän puuttumatta, mikä koskee myös kansallisia kilpailuviranomaisia.

Suuntaviivoissa selvennetään edellytyksiä, joiden täytyessä yksinyrittäjät ja niiden neuvotteluosapuoli tai -osapuolet voivat valmistautua työehtosopimusneuvotteluihin ja solmia näitä sopimuksia ilman riskiä siitä, että toiminta rikkoisi Euroopan unionin perussopimuksen (SEUT-sopimus) kilpailuoikeudellista artiklaa 101. Toisaalta suuntaviivoissa on määritelty edellytykset toteuttaa tätä toimintaa komission puuttumatta.

Suuntaviivoissa komission lähtökohtana on kaksi eri lähestymistapaa. Se on 1 määriteltyt yksinyrittäjien työehtosopimustoiminnan tietyillä edellytyksillä sallituksi, ja 2 toisaalta todennut olevansa puuttumatta tiettyjen nimettyjen edellytysten vallitessa toteutettuun työehtosopimustoimintaan. Edellä todettu koskee siten myös kansallisia kilpailuviranomaisia.

Yksinyrittäjät, neuvottelu- ja sopijaosapuolet sekä työehtosopimus

Suuntaviivoissa soveltamispiiri on määritelty seuraavasti:

Yksinyrittäjällä tarkoitetaan henkilöä, jolla ei ole työsopimusta tai joka ei ole työsuhteessa ja joka käyttää ensisijaisesti omaa henkilökohtaista työpanostaan palvelujen tuottamiseen.

Vastapuoli on yritys, jolle yksinyrittäjät tarjoavat palvelujaan, eli niiden yritysasiakkaita, mukaan lukien tällaisten yritysten yhteenliittymät.

Työehtosopimuksella tarkoitetaan yksinyrittäjien tai niiden edustajien sekä niiden vastapuolen tai vastapuolten välillä neuvoteltua ja tehtyä sopimusta siltä osin kuin se luonteensa ja tarkoituksena puolesta koskee tällaisten yksinyrittäjien työoloja.

Suuntaviivat koskevat myös työtä välittäviä digitaalisia alustoja. Niillä tarkoitetaan mitä tahansa luonnollista tai oikeushenkilöä, joka tarjoaa kaupallista palvelua, joka täyttää kaikki seuraavat vaatimukset: i) palvelu tarjotaan ainakin osittain etäpalveluna sähköisillä välineillä, kuten verkkosivustolla tai mobiilisovelluksella, ii) palvelu tarjotaan palvelun vastaanottajan pyynnöstä ja iii) palveluun kuuluu välttämättömänä ja olennaisena osana yksityishenkilöiden tekemän työn organisointi riippumatta siitä, tehdäänkö työ verkossa vai jossain tietyssä paikassa.

Suuntaviivojen tavoite

Suuntaviivoilla selvennetään edellytykset, joiden täytyessä tietyt yksinyrittäjät tai niiden vastapuoli tai vastapuolet voivat ryhtyä työehtosopimusneuvotteluihin ja -sopimuksiin ilman riskiä siitä, että se rikkoisi EU:n perussopimuksen, SEUT-sopimuksen, 101 artiklaa (johdanto 10).

Suuntaviivoissa selvennetään seuraava:

- a) sellaisten yksinyrittäjien työehtosopimukset, jotka ovat työntekijöihin rinnastettavassa tilanteessa, eivät kuulu SEUT-sopimuksen 101 artiklan soveltamisalaan eli jäävät sen ulkopuolelle (johdanto 9),
- b) yksinyrittäjien ja työtä välittävien digitaalisten alustojen väliset työoloja koskevat työehtosopimukset eivät kuulu SEUT 101 artiklan soveltamisalaan (31) sekä
- c) komissio ei puutu sellaisten yksinyrittäjien tekemiin työehtosopimuksiin, joiden neuvotteluvoima on epätasapainossa niiden vastapuoleen tai vastapuoliin nähden (johdanto 9), ja
- d) komissio ei puutu sellaisten yksinyrittäjien tekemiin työehtosopimuksiin, jotka itsenäiset ammatinharjoittajat tekevät kansallisen tai unionin lainsäädännön nojalla (4.2.).

Toiminta, johon suuntavivoja sovelletaan

Suuntavivoja sovelletaan kaikkiin kansallisen lainsäädännön tai käytännön mukaisesti käytävien kollektiivisten neuvotteluiden muotoihin: työmarkkinaosapuolten tai muiden yhteenliittymien välityksellä käytävistä neuvotteluista aina yksinyrittäjien ryhmän tai niiden edustajien suoriin neuvotteluihin vastapuolensa tai vastapuolensa taikka näiden vastapuolten yhteenliittymien kanssa.

Suuntaviivat kattavat myös tapaukset, joissa yksinyrittäjät joko yksittäin tai ryhmänä pyytävät päästä sellaisen voimassa olevan työehtosopimuksen piiriin ('opt-in'), joka on tehty niiden vastapuolen sekä työntekijöiden tai yksinyrittäjien ryhmän välillä.

Työehtosopimuksella sovittavia yksinyrittäjien työoloihin kuuluvia seikkoja ovat muun muassa:

työstä maksettava korvaus, palkkiot ja bonukset, työajat ja työn teettämismallit, lomat, vapaat, työn fyysiset suorittamispaikat, työterveys ja -turvallisuus, vakuutukset ja sosiaaliturva sekä olosuhteet, joiden vallitessa yksinyrittäjillä on oikeus keskeyttää palvelujensa tarjoaminen tai joiden vallitessa vastapuolella on oikeus keskeyttää palvelujen käyttäminen.

Suuntaviivojen piirissä on myös tes-neuvottelujen edellyttämä koordinointi. Koordinointi voi tapahtua sopimuksen muodossa tai kuhunkin neuvotteluosapuoleen kuuluvien tahojen keskinäisenä tietojenvaihtona, jonka tarkoituksena on päättää yhteisestä lähestymistavasta asiaan (työolot) ja / tai neuvotteluiden muodosta. Siltä osin kun koordinointi on tarpeen ja oikeasuhteista tes-neuvottelujen tai tessin tekemisen kannalta, sitä kohdellaan suuntaviivoissa samalla tavalla kuin työehtosopimusta, johon koordinointi liittyy.

Suuntaviivojen soveltamisala kiteytetysti

Suuntavivoja sovelletaan yksinyrittäjien työoloja koskeviin työehtosopimuksiin. Yksinyrittäjät voivat käyttää palvelujensa tarjoamisessa tiettyjä tavaroita tai omaisuuseriä.

EU:n perustamissopimuksen 101 artiklan soveltamisalan ulkopuolelle jäävät seuraavat työehtosopimukset:

1 Työntekijöihin rinnastettavissa olevien yksinyrittäjien tekemät työehtosopimukset, jotka eivät kuulu SEUT-sopimuksen 101 artiklan soveltamisalaan

Silloin kun yksinyrittäjät ovat työntekijöihin rinnastettavassa tilanteessa, heidän tekemänsä työehtosopimusten katsotaan jäävän SEUT-sopimuksen artiklan 101 soveltamisalan ulkopuolelle riippumatta siitä, täyttävätkö he näennäisesti itsenäisen ammatinharjoittajan tunnusmerkit (ne on määritelty EU-tuomioistuimen oikeuskäytännössä ja todettu suuntaviivojen johdannossa (7)).

Seuraavaksi todettujen yksinyrittäjien luokat ovat työntekijöihin rinnastettavassa tilanteessa ja heidän neuvottelemansa ja tekemänsä työehtosopimukset eivät kuulu SEUT-sopimuksen soveltamisalaan:

1 Taloudellisesti riippuvaiset yksinyrittäjät

Yksinyrittäjät, jotka tarjoavat palvelujaan yksinomaan tai pääasiallisesti yhdelle vastapuolelle, ovat todennäköisesti tästä vastapuolesta taloudellisesti riippuvaisia. Tällaiset yksinyrittäjät eivät yleensä päätä

itsenäisesti markkinakäyttäytymisestään, vaan ovat suurelta osin riippuvaisia vastapuolestaan ja toimivat osana vastapuolensa liiketoimintaa muodostaen siten tämän kanssa taloudellisen kokonaisuuden. Lisäksi tällaisille yksinyrittäjille annetaan todennäköisesti ohjeita siitä, miten työ olisi suoritettava.

Komissio katsoo, että yksinyrittäjä on taloudellisessa riippuvuussuhteessa, jos hän saa keskimäärin vähintään 50 prosenttia työstä saatavista ansioistaan yhdeltä vastapuolelta joko yhden tai kahden vuoden ajanjaksolla. Tämä pätee myös silloin, kun yksinyrittäjä tarjoaa palvelujaan vastapuolelle alle vuoden ajan.

Taloudellisessa riippuvuussuhteessa olevien yksinyrittäjien sekä vastapuolen, josta he ovat taloudellisesti riippuvaisia, välillä tehdyt työoloja koskevat työehtosopimukset eivät kuulu SEUT-sopimuksen 101 artiklan soveltamisalaan.

2 Yksinyrittäjät, jotka työskentelevät rinnakkain työntekijöiden kanssa

Yksinyrittäjät, jotka suorittavat samoja tai samankaltaisia työtehtäviä rinnakkain työntekijöiden kanssa samalle vastapuolelle, ovat työntekijöihin verrattavassa tilanteessa. Nämä yksinyrittäjät tarjoavat palvelujaan vastapuolensa johdon alaisena, eivät vastaa vastapuolen toimintaan liittyvistä taloudellisista riskeistä, eikä niillä ole riittävää itsemääräämisoikeutta sen suhteen, miten kyseinen taloudellinen toiminta toteutetaan. Toimivaltaisten kansallisten viranomaisten tai tuomioistuinten tehtävänä on päättää, olisiko työntekijöiden rinnalla työskentelevien itsenäisten ammatinharjoittajien sopimussuhde luokiteltava uudelleen työsuhteeksi. Yksinyrittäjien olisi kuitenkin edelleen voitava tehdä työehtosopimuksia työolojensa parantamiseksi tapauksissa, joissa heitä ei ole luokiteltu uudelleen työntekijöiksi.

Näin ollen vastapuolen ja yksinyrittäjien, jotka suorittavat samoja tai samankaltaisia työtehtäviä rinnakkain työntekijöiden kanssa samalle vastapuolelle, väliset työoloja koskevat työehtosopimukset eivät kuulu SEUT-sopimuksen 101 artiklan soveltamisalaan. Tämä koskee myös työehtosopimuksia, jotka jäsenvaltioiden kansallisen lainsäädännön ja/tai käytännön mukaisesti kattavat sekä työntekijät että yksinyrittäjät.

3 Työtä välittävien digitaalisten alustojen kautta työskentelevät yksinyrittäjät

Työtä välittävät digitaaliset alustat eroavat muista verkkoalustoista siinä, että ne organisoivat työtä, jota yksityishenkilöt tekevät alustan tarjoaman palvelun vastaanottajan kertaluonteisesta tai toistuvasta pyynnöstä. Yksityishenkilöiden tekemän työn organisoinnilla olisi oltava vähintään merkittävä rooli palvelun kysynnän ja sellaisen työvoiman tarjonnan yhteensovittamisessa, jota tarjoavalla yksityishenkilöllä on sopimussuhde työtä välittävän digitaalisen alustan kanssa ja joka on käytettävissä tietyn tehtävän suorittamiseen, minkä lisäksi alusta voi huolehtia muista toiminnoista, kuten maksujen käsittelystä.

Työtä välittäviksi digitaalisiksi alustoiksi ei pitäisi katsoa verkkoalustoja, jotka eivät organisoi yksityishenkilöiden tekemää työtä, vaan pelkästään tarjoavat keinot, joilla palveluntarjoajat voivat tavoittaa loppukäyttäjät, esimerkiksi mainostavat tarjolla olevia palveluita tai palvelupyyntöjä tai kokoavat yhteen ja näyttävät tietoja tietyllä alueella saatavilla olevista palveluntarjoajista, mutta eivät muuten osallistu palveluiden tuottamiseen.

Työtä välittävien digitaalisten alustojen määritelmä olisi rajattava sellaisen palvelun tarjoajiin, joissa yksityishenkilön tekemän työn, kuten henkilöiden tai tavaroiden kuljetuksen tai siivoustyön, organisointi on palvelun välttämätön ja keskeinen, eikä pelkästään vähäinen ja puhtaasti täydentävä osa.

Näiden seikkojen perusteella yksinyrittäjien ja työtä välittävien digitaalisten alustojen väliset työoloja koskevat työehtosopimukset eivät kuulu SEUT-sopimuksen 101 artiklan soveltamisalaan.

2 Heikko neuvotteluasema ja työehtosopimukset, joita yksinyrittäjät tekevät tiettyä taloudellista vahvuutta omaavien vastapuolen tai -puolien kanssa

Yksinyrittäjillä, joiden tilanne ei ole rinnastettavissa työntekijöihin, voi kuitenkin joissakin tapauksissa olla vaikeuksia vaikuttaa työoloihinsa, koska he ovat vastapuoleensa tai vastapuoliinsa nähden heikossa neuvotteluasemassa. Näin ollen, vaikka ei voidakaan olettaa, että heidän työehtosopimuksensa jäävät

SEUT-sopimuksen 101 artiklan soveltamisalan ulkopuolelle, tällaisten yksinyrittäjien kokemat ongelmat voivat itse asiassa olla samanlaisia kuin suuntaviivojen edellä todetuilla yksinyrittäjillä.

Tästä syystä komissio ei puutu seuraaviin työehtosopimusten luokkiin:

Työehtosopimukset, joita yksinyrittäjät tekevät tiettyä taloudellista vahvuutta omaavien vastapuolen tai vastapuolten kanssa

Kun yksinyrittäjät ovat tekemisissä sellaisen vastapuolen tai sellaisten vastapuolten kanssa, joilla on tietyn tason taloudellista vahvuutta ja näin ollen neuvotteluvoimaa, niiden mahdollisuudet neuvotella omiin työoloihinsa vaikuttamisesta voivat olla riittämättömät. Tällaisessa tapauksessa työehtosopimus voi olla oikeutettu keino korjata osapuolten neuvotteluvoiman epätasapaino.

Komissio ei puutu yksinyrittäjien ja niiden vastapuolen tai vastapuolten välisiin työoloja koskeviin työehtosopimuksiin silloin, kun neuvotteluvoimassa on tällainen epätasapaino.

Tällaisen epätasapainon oletetaan olevan olemassa seuraavissa tapauksissa:

a) kun yksinyrittäjät neuvottelevat tai tekevät työehtosopimuksia yhden tai useamman koko toimialaa edustavan vastapuolen kanssa tai

b) kun yksinyrittäjät neuvottelevat tai tekevät työehtosopimuksia sellaisen vastapuolen kanssa, jonka yhteenlaskettu vuosiliiketoiminta ja/tai taseen loppusumma on yli 2 miljoonaa euroa tai jonka henkilöstön määrä on vähintään 10 henkilöä, tai jos vastapuolia on useita, kun ne yhdessä ylittävät yhden näistä raja-arvoista.

Neuvotteluvoima voi olla epätasapainossa myös muissa tapauksissa taustalla olevista yksilöllisistä olosuhteista riippuen.

3 Työehtosopimukset, jotka itsenäiset ammatinharjoittajat tekevät kansallisen tai unionin lainsäädännön nojalla

Komissio ei puutu työoloja koskeviin seuraaviin työehtosopimuksiin. Vastaavasti kansallisella kilpailuviranomaisella ei ole toimivaltaa puuttua näissä tilanteissa.:

1 Kansalliseen lakiin pohjautuva tiettyjä yksinyrittäjäryhmiä koskeva työehtosopimustoiminta

Joissakin tapauksissa kansallinen lainsäätaja on sosiaalisten tavoitteiden vuoksi puuttunut tiettyihin luokkiin kuuluvien yksinyrittäjien neuvotteluvoiman epätasapainoon joko a) myöntämällä tällaisille henkilöille oikeuden neuvotella työehtosopimuksia tai b) jättämällä tiettyä ammattia harjoittavien yksinyrittäjien tekemät työehtosopimukset kansallisen kilpailulainsäädännön soveltamisalan ulkopuolelle. Kun tällaisella kansallisella lainsäädännöllä pyritään sosiaalisiin tavoitteisiin, komissio ei puutu työoloja koskeviin työehtosopimuksiin, joissa osallisina on tällaisen lainsäädännön soveltamisalaan kuuluvia yksinyrittäjien luokkia. Suomessa ei ole säädetty tässä todettua lainsäädäntöä.

2 Tekijänoikeusdirektiivin nojalla toteutetut kansalliset toimenpiteet

Unionin lainsäädännössä voidaan tunnustaa tiettyjen yksinyrittäjien oikeus nojautua työehtosopimuksiin epätasapainon korjaamiseksi neuvotteluvoimassa suhteessa niiden vastapuoleen tai vastapuoliin.

Tästä on esimerkkinä Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivissä (EU) 2019/790 (tunnettu 'tekijänoikeusdirektiivinä') vahvistettu periaate, jonka mukaan tekijöillä ja esittäville taitelijoilla on oikeus asianmukaiseen ja oikeasuhteiseen korvaukseen, kun he lisensoivat tai siirtävät yksinoikeutensa tekijänoikeudella ja lähioikeuksilla suojattujen teostensa ja muun aineistonsa hyödyntämiseen. Tekijät ja esittävät taiteilijat ovat yleensä heikommassa sopimusasemassa kuin heidän vastapuolensa, ja tekijänoikeusdirektiivissä säädetään mahdollisuudesta vahvistaa heidän sopimusasemaansa, jotta heille

varmistetaan sopiva korvaus heidän teostensa hyödyntämistä koskevissa sopimuksissa. Tekijänoikeusdirektiivissä annetaan jäsenvaltioille joustavuutta panna tämä periaate täytäntöön erilaisilla mekanismeilla (mukaan lukien työehtosopimusneuvotteluilla), kunhan ne ovat unionin lainsäädännön mukaisia.

Direktiivin (EU) 2019/790 säännösten mukaisesti, ja rajoittamatta kyseisen direktiivin muiden säännösten soveltamista, komissio ei puutu yksityisyyttä toimivien tekijöiden tai esittävien taiteilijoiden vastapuolensa tai vastapuolensa kanssa tekemiin työehtosopimuksiin, jotka perustuvat kyseisen direktiivin nojalla hyväksytyihin kansallisiin toimenpiteisiin (suuntaviivojen kohta 39).

3 Yhteishallinnointiorganisaatioiden tai riippumattomien hallinnointiyhteisöjen toiminnan yhteydessä käytävät kollektiiviset neuvottelut

Suuntaviivojen edellä mainittua 39 kohtaa ei sovelleta yhteishallinnointiorganisaatioiden tai riippumattomien hallinnointiyhteisöjen toiminnan yhteydessä käytäviin kollektiivisiin neuvotteluihin, koska näihin toimintoihin sovelletaan Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviä 2014/26/EU, joka koskee tekijänoikeuden ja lähioikeuksien kollektiivista hallinnointia sekä musiikkiteosten oikeuksien lisensointia verkkokäyttöä varten. Tätä direktiiviä sovelletaan rajoittamatta unionin kilpailusääntöjen soveltamista.